

LISBETA

EN TROLLKONA SKALL DU ICKE LÅTA LEVA

18.12.2019

Operalibretto av Carina Karlsson och Ida Kronholm

Personer

Skatan/Djävulen – Dansare/dragspel.

Lisbeta – Per Skarps hustru i Persnäs, döms och avrättas.

Karin – Huskvinnan Karin Persdotter i Markusböle, den första kvinnan som döms och avrättas för trolldom.

Psilander – Häradshövding Nils Psilander

Kjellinus – Kyrkoherden i Sund Bryniel Kjellinus

Per – Lisbetas make Per Markusson Skarp, bonde på stor gård.

Vaktmästarfrun – Kristin Olsdotter - gift med vaktmästaren vid slottet.

Ebba – änka, känd som den hederligaste i socknen, döms och avrättas.

Elin – tidigare piga hos Lisbeta.

Olof – en nämndeman

Margreta – Lars Hanssons hustru i Bjärström, döms och avrättas.

Maria – Maria Nilsson i Markusböle, döms och avrättas.

Kör

De 8 anklagade kvinnorna - Anna, Josef Olssons hustru i Högbolstad; Husmannen Jöran Thomassons hustru, Ingeborg i Wästansunda; Den vidskepliga hustrun Kirstin Hansdotter från Lemböte; Julia, Anders Thomassons hustru i Näfsby; Julia, Thomas Olssons hustru i Bovik; Karin, Erik Månssons hustru i Hindersböle; Mats Clemetssons hustru i Tosarby, Karin Isaksdotter; Hustru Anna, Mats Larssons svärmor, i Tranvik

11 nämndemän

AKT I

Ouvertyr – Skatans preludium

Dragspel solo

(En tom scen, ridån nere. Skatan kommer in och sitter vid kanten till orkesterdiket. Spelar.)

Scen 1 – Uppdraget

Aria Psilander

(Ridån går upp. Häradshövding Psilander ensam vid ett bord täckt av böcker.)

Psilander

Såg ni honom?

Såg ni honom?!

Konsterna han gör

för

att få mera makt!

Jag känner honom,

jag vet vad han vill

och vad jag måste göra

för att

krossa honom!

Jag har läst,

mina ögon är trötta

men tron är stark

och jag vet vad som krävs.

När ni frossade

svalt jag i mitt studierum!

När ni lekte

läste jag!

Ni lekte kära lekar

och jag
lärde mig allt!

(Kyrkoherde Kjellinus har gjort entré under Psilanders aria, lyssnande. Kommer fram till Psilanders bord)

Kjellinus

Jag vet vad du menar!

Psilander

Såg du honom?

Kjellinus

Han finns överallt!

Jag ser honom klart!

Psilander

Ja, han finns överallt.

Jag vet vad jag måste,
jag kan offra mig själv
för det uppdrag jag fått.
Gud vill använda mig!

Kjellinus

Och mig!

Psilander

Gud behöver mig nu!

Kjellinus

Och mig!

Psilander

Gud har gett mig ett tecken!

Kjellinus

Och mig!

Scen 2 – På byn

Solo, ensemble, kör: Lisbeta, Per, Karin, Ebba mfl, kör.

(Tutti på scen – en vardagssituation. Bybornas gemenskap i de olika vidskeplerna. Karin försöker komma in i samtalet, är värst, går för långt, blir därför fast senare.)

Lisbeta

(Ropar över skogarna för att skydda korna)

Trolltyg och fanskaper!

Mörkret fullt!

Korna mina

vill dom åt.

Dom skrattar åt min vanda.

Jag har välvt en kittel

över jordfast sten.

Damkör

Vi har välvt kittlar

över jordfasta stenar.

Herrkör

Kvinnfolket är så måna om korna!

Lisbeta

Vårt barn

har jag dragit genom trädrot!

Jag har lagt glöd

i badvattnet

och bett för hans lycka.

Per

Han är döpt,
och han dricker sin mors mjölk
för kraft och välgång.

Lisbeta

Jag har ropat
från byns högsta berg,
låtit ropet växa ur min kropp!
Det är jag som skrattar!

Karin

(Blåser på Lisbeta)

Som korna längtar
efter friskt vatten
ska du längta ...

Per

Kära Lisbeta!
Det som gör dig glad,
gör mig glad.
Ropa du bara!
Ropa så högt du kan!

Ebba

Jag har ropat
som du!
Ropat
med en hetta
som av eld
i rösten!

Karin

(Blåser på någon i kören)

Du står på heta hållar
du ska gå törstig
från morgon till–

Damkören

Vi har ropat
som du!

Ebba

Ropat högre än
stormar och regn!

Herrkören

Det kräken behöver är fåhus
och foder och friskt vatten!

Ebba

Så långt ropet räcker
går boskapen i fred.

Margreta

Gårdens vassaste egg
har jag hängt
över dörren
och fredat våra kor!

Damkören

Vi har fredat våra kor!

Herrkören

Men det skadar ju ingen

att ropa från bergen,
det skadar ingen att fästa en kniv
i trä.

Maria

Jag har ropat jag med!
Och ristat kors
på var tröskel!

Damkören

Vi har ristat kors!

Herrkören

Ett kors här och där ...

Elin

Lisbeta har lärt mig
att samla nio sorters trä
att elda bort trolltygen med.

Karin

(Blåser på Elin)

Gå hän! Gå hän!

Opp och iväg!

Gå hän... *(fortsätter parallellt med nedan)*

Damkören

Vi har eldat bort trolltygen
med nio sorters trä!

Vaktmästarfrun

Man får lov att göra vad man kan
för att hålla djuren vid liv!

Ebba

Vi gör så gott vi kan!

Damkören

Vi gör alla så gott vi kan.

Herrkören

Vi bygger fähus,
vi gräver brunnar och skördar hö,
kvinnorna ristar tecken
och ropar från berg, det må vara hänt.
Man gör vad man måste och kan.

Karin

Jag har bett djävulen
om hjälp!
HAN har makten att skydda
mina dyrbara djur!

*(Instrumentalt parti med dragspel, under vilket djävulen stiger in och bjuder upp Karin.
Djävulsdansen.)*

Körerna

Vem är han?
Så stilig och stolt.
Han stiger in
som om han ägde salen!

Har ni sett
en jungfru dansa?
Håret fladdrar
som en krans av sidenband.
Hon snurrar runt och runt
på lätta fötter.

Hon nynnade melodin
och kroppen
följer takten.
I blicken
brinner en eld
av lust och later.

Vem är han?
Han steg in som om han ägde salen,
men han har bockfot!
Fy fan! Tvi vale!

Har ni sett
en trollkona dansa?
Håret fladdrar
som råttornas svansar,
hon snurrar runt och runt
helt utan ordning.
Hon skrämmer melodin,
och kroppen
rycker.
I blicken
brinner en eld
av hat och hotelser.

Han för, hon följer,
och blicken glöder.
Han för, hon följer,
fast fötterna blöder!

(Dansen fortsätter tills Karin ramlar ihop)

Scen 3 – Angiveri/Raseri

Kjellinus, Karin, kvinnorna

(Karin erkänner och anger de tolv kvinnorna. Nämndemännen samlas i en klunga, skiljer ut sig från resten av byborna för första gången.)

Karin

Det gjorde jag!

Ja, det var jag!

Det var jag!

Det var alltid jag!

Jag har svurit och signat,

jag har spörjat och spått.

Jag kan bli till en fågel!

Jag kan bli till en varg!

Det var jag!

Men det var också du!

Kjellinus och Psilander

Vem? Vem då?

Karin

Och du och du och du!

Kjellinus och Psilander

Vem till? Vem till?

Karin

Skulden var min, ja!

Men lika mycket din!

Och din och din och din!

Kjellinus, Psilander och nämndemännen

Och vem och vem och vem?

Karin

Maria Nilsson i Markusböle

Margreta, Lars Hanssons hustru i Bjärström

Husmannen Jöran Thomassons hustru, Ingeborg i Wästansunda

Karin, Erik Månssons hustru i Hindersböle

Den vidskepliga hustrun Kirstin Hansdotter från Lemböte

Julia, Anders Thomassons hustru i Näfsby

Julia, Thomas Olssons hustru i Bovik

Hustru Ebba i Finby

Anna, Josef Olssons hustru i Högbolstad

Mats Clemetssons hustru i Tosarby, Karin Isaksdotter

Hustru Anna, Mats Larssons svärmor, i Tranvik

Lisbeta, Per Skarps hustru i Persnäs

Sen finns jag inte,
men skulden blir kvar
åt er alla!

Kjellinus

I det här huset
har tolvmännen och människorna
samlats.

Vi måste få svar!
De som syndat
ska ha sina straff!

Karin

Jag är fågel och varg,
jag kan bli vad jag vill!

Kvinnorna

Vi vet inte dom rätta svaren.
Dom flätar mjärdar

av sina frågor.

Lisbeta

Vill fånga oss som rudor
i strömmarna.

Psilander och Kjellinus och nämndemännen

(Parallellt/avbrytande)

Säg som det är!

Kvinnorna

Vi rinner som vatten.
Vi vet inte deras svar.

Ebba

Vi har ju inte! Aldrig!
flugit som skator.

Psilander och Kjellinus och nämndemännen

Säg som det är!

Karin

(Djurläte)

Per

(Till Lisbeta, vänligt)

Säg som det är!

Lisbeta

Men hur är det då?

Kvinnorna

Raseriet –

en frasande våg av kopiss
sköljer igenom oss.
Det sprättar och stinker!
Vi har inte! Aldrig!
flugit som skator.

Scen 4 – Hur är det då?

Duett Lisbeta och Per, aria Lisbeta

(Natt. Lisbeta och Per har tagit sig hem och talar ensamma i sin gård, måna om att inte väcka sönerna eller pigan.)

Lisbeta

(Upprört)

Vad skulle jag säga?

Per

Du skulle ha sagt
som det var!

Lisbeta

Som det var?

Det vet väl jag,

hur det var!

Jag är ingen trollkona!

Hur

kan du tro sådant skitprat?

Per

Då skulle du bara
ha sagt som det var!

Lisbeta

Om ingen tror mitt ord
vem är jag då?
På byn växer mumlet
till muller.

(Lisbeta ensam, ute på tunet och i skogsbrynet)

Lisbeta

Nagelmärket
i himlens blå oändlighet.
Universums nyckelhål.
Det finns stunder
när mitt liv beror på
om jag med blicken kan hålla fast
månen
mellan två trädkronors
vindfamlande fingrar.
Men hur är det då?

Scen 5 – Inte låta leva

Ensemble Psilander, Kjellinus, Elin, Vaktmästarfrun

Elin

Lisbeta smorde kornas tänder
med smör!

Psilander och Kjellinus

Det är satanskonster!

Nämnden

Satanskonster!

Vaktmästarfrun

Det är ju gammal bot för kor!

Olof

Gammal bot!

Psilander och Kjellinus

En trollkona ska du icke låta leva!

Elin

Lisbeta brände nio sorters ved
vid fäxdörren!

Psilander och Kjellnius

Ett djävulstyg det med!

Nämnden

Djävulstyg?

Vaktmästarfrun

Hon ville bara frälsa sina kor från varg och lo!

Olof

Rivdjuren och rovdjuren!

Nämnden

De värnlösa korna!

Psilander och Kjellinus

En trollkona ska du icke låta leva!

Elin

Lisbeta samlade sjöskum om våren!

Psilander och Kjellinus

Att blidka djävulen med, förstås!

Vaktmästarfrun

Det är välkänd kur mot tandvärk! Hon led!

Ni ska väl inte lyssna på en flicksnärta som Elin!

Nämnden

Gammal bot är bästa bot! Men ...

Psilander och Kjellinus

En trollkona ska du icke låta leva!

Elin

Lisbeta ritade kors över dörrar och trösklar!

Psilander och Kjellinus

Inte ens korset höll hon för heligt!

Vaktmästarfrun

(Till nämndemännen)

Så ni är kristliga män? Visa det nu!

Nämnden

... vilka är vi att sätta oss över domare och präst?

Psilander och Kjellinus

En trollkona ska du icke låta leva!

Psilander

Ni kallar det folktro!

En Satans anfäktelse måhända,
säger ni.

Men jag ska säga er
vad det är!

Det är ett med Satan slutet förbund,
för kunskap om sånt
som är förborgat

Kjellinus

Hemligheter!

Som hör Satan till!

(Nämndemännen skruvar på sig, tittar oroligt på varandra.)

Psilander

Det här är inga vanliga kvinnor!

Karin från Emkarby sålde sin själ
till Djävulen!

Ni hörde henne säga det själv!

Olof

Men tar ni inte i ... för mycket?!

Kjellinus

Nej! Det här är allvar!

Satan finns i era hem!

Olof, är du säker på

att inte din fru suttit med i Blåkulla
och frossat?!

Psilander

Ni har inte vetat bättre!
Jag förstår, jag förstår!
Nu är jag här,
jag ska skydda er mot ondskan,
jag ska frälsa hela bygden
från Satans fördärv.
Ingen trollkona kan smita undan
sin dom!
Alla de som lovat Satan sin kropp
efter döden,
dem ska vi uppröja och bränna!
Sån är Guds stränga befallning,
så dömer vi!
Per! Smorde Lisbeta kornas tänder?
Det är en allvarlig sak!

Kjellinus

Ni talar om gammal bot!
Men gammal eller modern -
det finns bara en sanning,
den står i Guds lag.
Exodus! Exodus!

Psilander

Det finns bara en sanning!
Den frälser oss;
Be om Guds frid
och saliga nåd
om kvällarna
och be en bön
för lagen och för paragraferna

Nämnden

Vi ska be! Vi ska be för paragraferna!

Scen 6a – Rädslan

Aria Kjellinus

(Folkhopen skingras eller hamnar i mörker. Kjellinus är ensam på väg hem från byn. I mörkret spelar ögonen honom ett spratt.)

Kjellinus

Det blinkar i mörkret,
det blänker av tänder
och knivblad och klor,
av spejande ögon.
Det myllrar
av spring och av språng.
Det mumlar och fräser,
det klickar av tuggelitugg.

Svarta vingar söker mig,
jag ser dem sänka sig
från himlen.
Inga spår lämnar de
över himlavalvet.

Svarta näbbar söker mig,
jag hör deras tjatter,
allt högre skriker de
– snart hör jag bara dem!
Svarta klor sliter i mitt hår,
river i mitt kött.
Blodet rinner över mitt ansikte,
jag är förblindad,

men kan inte sluta se.

Och så säger ni till mig:

Himlen är blå!

Hör hur fåglarna sjunger!

Ditt hår är tjockt,

ingen har rivit i det,

och ditt ansikte är slätt,

fine herrn!

Scen 6b – Rädslan

Aria Ebba

(I vaktmästarens stuga bredvid Kastelholms slott. Ebba sköter om Karin inför hennes avrättning.)

Ebba

(lägger handen mot Karins kind)

Goda Karin! Låt mig ...

(Karin drar sig undan, men Ebba håller kvar handen)

Goda Karin! Låt mig

värma vatten och

tvätta din kropp!

Se, jag har vitt linne

att torka dig med!

Jag har en särk -

den är nött men alldeles ren -

att klä dig i efter badet.

Kom och sätt dig vid spisen!

Jag har blåst liv i elden

och värmen gör gott!

Karin! Låt mig koka dig välling!

Jag har mjöl
så det räcker
till flera portioner!

Är du mätt, goda Karin?
Eller vill du ha mera?
Är du varm?
Är du varm, goda Karin?

Scen 7 – Avrättningen

Aria Karin, kör, Psilander

(Scenförändring: nämndemännens höga bänk släpas in och bildar en konkav bakgrund på scenen. Nämndemännen klättrar upp och sätter sig.)

Karin

Vattnet blänker,
vinden drar i kårar,
ytan är ljus och djupet mörkt.

Kör

Nu talar hon om mörker igen!

Olof

För det ska hon väl inte lönas med döden?

Karin

Jag vill sänka handen i vattnet,
och dricka det
och det är friskt.

Kör

Hon talar som hon har förstånd till!

Olof

Ska vi straffa oförstånd?

Karin

Silverpärlor droppar ur min hand,

jag vill göra ett smycke

av dom.

Aldrig vara törstig mera.

Kör

Hon är galen! Hon är galen!

Nämndeman

... men att rätta en galen ...

Psilander

Sententia! Varföre uppå skäl företalde samt nämndens enhällige intygande att Karin, Sigfrid Erikssons hustru i Emkarby, med trolldom och vidskeplige åtgärningar dels är beträdd, dels ock själv å tinget sådant vedergångit haver ock bekänt, och den aldrahögste Gud själv uti sin helige lag, beskriven i Exodi 22, versu 18, strängeligen befaller, att man icke skall låta en trollkona leva, så dömde jag, att merbemälte huskvinna Karin, Sigfrid Erikzsons hustru i Emkarby, skall ifrån livet till döden bliva rättad med yxe och hennes kropp sedan i bålet brännas.

Karin

(talat)

För sista gången

får jag nattvarden

ur kyrkoherdens hand.

Jag sväljer brödet
och vinet,
och överlämnar mig
till bödeln.

Jag sjunker på knä
och han
tar ett stadigt tag i mitt hår,
han böjer ner mitt huvud
till stupstocken
och höjer yxan
mot himlen.

Han tar sats
ur jordens djup,
kraft ur glöden
i underjorden,
och låter yxan falla.

En gång -
och jag är död.

En gång till -
mitt huvud skiljs från kroppen.

Han tänder bålet
och lägger min kropp
till rätta där.

Snart slår flammorna upp,
elden rasar med en särskild hetta,
och jag stiger mot himlen
i slingor och pustar
av den feta röken

Jag ska falla.

(sjunget)

Jag ska falla

som regn över era rågåkrar och humleland.

Allt jag har sagt är sant!

PAUS

AKT II

Scen 8 – På hälleberget/vi är djur

Ensemble, duett Lisbeta–Ebba

(Ovanför nämndemännens bänk sitter nu Skatan och Karin, blickar ner när publiken kommer in. På scengolvet står och ligger de tolv anklagade kvinnorna, frusna i fängelsehålan på Kastelholms slott. Det är mitt i vintern. Snart börjar orkestern spela en osannolikt lång, entonig ton. Mitt i den kan Ebba höras tala.)

Ebba

(talat)

Är det långt kvar?

Lisbeta

Det tar aldrig slut.

På nätterna stängs alla ögon

och mörkret har händer

som sliter håll i våra kroppar,

drar ut våra inälvor,

krafsar och slafsar,

och flåsar blodlukt

i våra ansikten.

Kvinnorna

Vem ledde oss hit
till skräckens rum
helt utan dörrspringor?

Ebba

Jag har aldrig ljugit,
dom måste tro mig!

Lisbeta

Dom hackar dina tankar
i småbitar!

Ebba

Jag är hederlig,
dom vet det!

Lisbeta

Dom putsar dina jordiga ord
och tuggar dom som kålrötter!

Ebba

Jag kan svära vid Gud,
jag är ingen trollkona!

Lisbeta

Du måste ta deras lögner
i din mun
som dina sanningar,
då först blir du trodd!

Ebba

Jag måste bli trodd!

Kvinnorna

Vi har så många berättelser att dela med er.

Så många sanningar att lägga fram inför er.

Lisbeta

Så många ord, så mycket osagt,

men vi kan bara ett språk och ni kan inte samma.

(LEK: förkroppsliga olika djur. Hur borde man vara för att få leva?)

Margreta

Dom tror att jag är en flygande gumse!

(hon flyger klumpigt omkring och bräker)

Maria

Dom säger att jag är en mjölkande hare!

(hon skuttar runt och mjölkar osynliga kor)

Ebba

... och mig har dom sett hoppa omkring i smutsen

som en padda med gula ögon!

(hon hoppar över golvet, kväker)

Lisbeta

Dom påstår att jag är en skata,

att jag flyger fri över trädtopparna!

(hon springer med flaxande vingar, alla kvinnorna hakar på. Vaktmästarfrun har kommit in på scenen, och alla har tänkt att hon är där för att delta i leken. Men hon för bort Ebba, den fria flykten är över.)

Kvinnorna

Vi smyger omkring i skogarna

som rovdjur bland träden,

men vi har inga tänder,
ingen blodtörst,
inga klor.

Lisbeta

Vi driver omkring utanför gårdarna
som skator i vinden,
men vi är inte svartvita,
inte fåglar,
inte fria.

Scen 9 – Guds vilja/tortyren

Aria Kjellinus, aria Ebba, ensemble.

(Under scenen pågår tortyr av alla kvinnorna i fängelsehålan, de gestaltar den på något sceniskt sätt utan att vara beskrivande. Nämndemännen sitter alla på plats i sin bänk.)

Kjellinus

Ännu en gränslös kvinna
på väg att förgöra oss alla!
Jag står mellan människa och människa
och måste välja som Gud, förstå som Gud.
Orden studsar i rummet –
är ljusreflexer och blänk.
Jag säger: svara!
Men för er är
orden inget språk,
utan en lek
och ingenting är på riktigt.

Jag har störts i bönen
av solkattens lek.
Jag har störts i sömnen

av drömmar om grön mossa.

Att falla, och sjunka djupt

i det mjuka!

Men jag vet

vad Herren säger,

jag kan

hans heliga skrift.

Rad för rad,

det är bara att följa dem

från vänster till höger.

Rad för rad,

bokstav för bokstav.

Så enkelt är det.

Att inte låta sig falla!

Ebba

Min herre Gud!

Befria mig!

Befria mig från plågorna!

Jag har sagt

alla sanningar

jag vet

och några till.

Mina ord

väger lätta som fågeldun.

Gud, ge mig dom ord

som har betydelse

och tyngd!

Dom rätta!

Kvinnorna

Våra ord är kålrötter,
hemvetedeg,
smör gult som solsken.

Våra ord är tråg,
vadmal
och dunkande vävstolar.

Lisbeta

Dom läser:
remitteras.
åtgärning.
Exodus.
bemälte.

Vi ska tugga deras sanningar
som papper,
rapa upp deras besynnerliga ord.

Karin

(snabbt på inandning, som hon talade i tungor)

Säg som det är!
Sanningen har tusen sidor!

Lisbeta

Slutet finns inte!

Ebba

Jag är en svartfågel,

jag är en vitfågel.
Som en skata sitter jag
i toppen på skogens högsta träd,
där jord och himmel möts.
Jag sitter på gränsen,
och gränsen finns inte.
Jag andas in så häftigt
att universum fyller lungorna
och universum finns inte.
Jag flyger till världens slut,
och slutet finns inte.
(Hon dör)

Kjellinus

Ord för ord,
jag vet vad som räknas,
från vänster till höger,
att inte falla
mellan raderna.

Karin

(Ebba ser och hör Karin, som välkomnar henne upp till dödens bänk.)

Allt jag har sagt är sant!
Längst bort i öster
ligger ett hus
med upplysta rum,
en blå eld,
en adelsdam som svänger sina slöjor
i evighet.
Och jag ...
... svänger mina slöjor
i evighet.
Det är sant!

Scen 10 - Hon är inte här

(Per ensam med sina tankar och sin sorg över Lisbetas situation. Lisbeta synlig parallellt, hon är i fängelsehålan och tänker på Per. Hon ser honom, som i en dröm, han ser inte henne.)

Per

Från min gård
ser jag hela världen,
allt som händer i den.

Bybor passerar på vägen,
höet växer frodigt och grönt,
rågåkerns ax lyser som guld.

I stallet står hästen
och tuggar sitt foder,
korna drönar i båsen
och fåren bräker
när jag går förbi.

Från min gård
ser jag hela världen,
allt som finns i den.

Vid spisen står pigan
och rör i kitteln med gröt,
hon vaggar min son
på ena armen.

Från min gård
ser jag hela världen,
allt som fattas i den.

Scen 11 – Besinna er / Blåkulla

Trio Per, Kjellinus, Psilander, kör.

(Per möter Kjellinus och Psilander och tvivlar på Lisbeta för första gången. Han hamnar upp på läktaren han med, längst ut, vaggandes barnet. Sen kräver Psilander och Kjellinus information om Blåkulla, och kvinnornas berättelse blir till hypnotisk verklighet)

Per

Vad ska jag tro?

Alla tankar

har två sidor

eller flera.

Å ena sidan ...

Fast å andra sidan ...

Psilander och Kjellinus

Vi vet!

Vi vet hur det är!

Vittnesmålen blir bara flera,

och konorna

har ingenting att vinna

på att ljuga!

Per

Men om dom ljuger

för att säga

det ni ber dom säga?

Psilander och Kjellinus

Vi vet!

Bara hör

deras tal

inför domare och nämnd!

Bara hör!

(Till kvinnorna)

Har ni varit i Blåkulla?

Lisbeta

(Sturskt)

Ja! Vi har varit där!

Psilander och Kjellinus

Fanns där adelsfolk?

Lisbeta

Ja! Det fanns det!

Psilander och Kjellinus

Fanns det pengar och skatter?

(De andra kvinnorna går med i Lisbetas låtsaslek)

Kvinnorna

Ja, i hopar och högar!

Psilander och Kjellinus

Fanns det mat att äta?

Kvinnorna

(Alla är med, talar i mun på varandra)

Gäddor och skinkor och ägg och smör och vitt mjöl och runda äpplen och stekta fåglar och kräftstjärter och ärter och våfflor och pomerans ...

Psilander och Kjellinus

Brann där en eld?

Kvinnorna

Ja, en blå och fruktansvärd eld!

Psilander och Kjellinus

Hur tog ni er till djävulens gästabad?

Kvinnorna

(Tar männen och övriga med sig, nämndemännen dras ner till golvet, där är Skatan och Djävulen och Karin och alla.)

Vi har flugit
som skator.

Lisbeta

Vi har smort
gumsegumsegull
och med ett stadigt tag
i hans ull
har vi virvlat fritt
i gränslösheten.

Margareta

Vi har sprängt fram
genom molnen
med kalla vindar
strömmande i håret.

Maria

Med universums frost
i ögonfransarna
har vi farit och flängt.

Ebba

Här blir den fattige rik!
Här blir den dumme klok!
Den svaga blir stark,
den som alltid fått tuga
ryter med en röst som ett vrålande odjur!

Lisbeta

Och dom som aldrig fått bestämma,
bestämmer plötsligt allt!

Kvinnorna

FAN! Han ger oss

det vi ber om!

FAN! Vi ger oss

i hans våld!

(Instrumentalt parti – Dance Macabre. Alla är i Blåkulla, dansar, orgiastiska stämningar. Psilander och Kjellinus är på väg att gå för långt – kvinnorna tvingar rent fysiskt Psilander och Kjellinus till golvet, rider dem som hästar, tvingar dem att dricka och äta – då stannar allt av och byborna/nämndemännen/Psilander och Kjellinus vaknar upp och inser vad de just gjort.)

Kvinnorna

Kropp, eld, regn.

Lisbeta

Och allt är bara ett sken.

Rinner som vatten mellan fingrarna.

Scen 12 – Som skriften säger

Aria Psilander

(Musiken tystnar, alla är förvirrade och upprörda – det här var väl att gå för långt, nämnden tvivlar osv. i tal. Psilander lugnar alla med lugn röst och tom blick – se här det står skrivet i mina böcker att så här ligger det till, allt medan djävulen virvlar omkring och kvinnorna plågas och dör. Endast Psilanders röst och dragspelet.)

Psilander

Jag vet

vad böckerna säger,

jag vet

hur lagen är skriven.

Rad för rad,

det är bara att följa dem

från vänster till höger.

Rad för rad,

bokstav för bokstav.

Men denna gränslösa kvinna

utan skam

i kroppen,

hon trodde hon lurade mig!

En trollkona

ska du icke låta leva!

(Maria dör)

Hon frossade

när jag svalt i mitt studierum,

hon lekte kära lekar

när jag läste

och lärde mig

allt,

lärde mig

att:

En trollkona

ska du icke låta leva!

(Margareta dör)

Rad för rad,

bokstav för bokstav.

Att inte låta sig luras!

En trollkona

ska du icke låta leva!

(Lisbeta är fången – i tortyrsalen eller framför bålet.)

Scen 13 – Lisbetas destruction

Aria Lisbeta, Per, Kjellinus, Psilander, ensemble, kör.

(Lisbeta är den sista levande, Skatan och elva kvinnor plus Karin sitter på översta bänk.)

Lisbeta

Ni kan hugga mig i bitar
som kol,
jag tänker inte
ljuga!
Mitt blod är rent,
och min oskuld
kommer med tiden
att bli uppenbar.
Uppenbar!
Jag har ingen skuld!

(tortyr under följande parti)

Lisbeta

Jag tyckte så mycket om
att leva
hos dig.
Gropen i din axel,
som gjord för att vila
mitt huvud i.
Ditt hår
som lockade sig i nacken,
så mjukt i min hand.
Hur du drog mig intill dig,
stark och glad,

min kropp
följde varje linje
i din kropp.

Per

Du kom från skogen
och bar hälsning
från vittran med dig hem!
Log och lockade mig
till ladan
där höet doftade
av örter.
Jag följde din kjol,
en sprittande fisk
i lek
över trösklarna.
Dina kinder var röda,
dina ögon strålade.
Vi lät oss falla
i det varma dunklet.
Nu har de
tagit dig
ifrån mig.

(Lisbeta ger upp.)

Lisbeta

Jag har ingenting mera att ge er.
Nu har ni tagit allt ifrån mig.
Jag är inte människa mera,
jag är inte till
men det finns ett hål i himlen
där ingen kommer in.

Jag erkänner! Hellre än att ni plågar mig mera, jag erkänner! Allt ni har sagt är sant!

Kjellinus

Jag visste det!

Psilander

Jag visste det!

Kören

Vi visste det!

Lisbeta

En dag står min oskuld uppenbar och klar. Men inte idag.

(paus)

De har tagit mig

ifrån mig.

(Hon dör)

Scen 14 – Det är nog

Kör

(Bara Kjellinus och Psilander står kvar på golvet. Nämnden säger ifrån.)

Manskören

Om vi fick slippa ändå,

samma frågor om och om igen,

samma krav på åtgärder.

Vi säger: det här är svart, det här är vitt

och gränsen är tunn och skarp

som ristad med en kniv.

Men det där röda som hela tiden sipprar ur risporna!

Det där röda

som rinner mellan raderna!

När vi har sett det
kan vi inte längre blunda.

Vi har tvingat fram lögner
ur konorna,
vi har plågat dem
till falska bekännelser.
Det är nog nu,
häradshövding!
Det räcker,
kyrkoherden!
Vi ser klart igen,
och det vi ser
är oskuld som lönats med döden.
Det är nog!

(Skatskratt)

(Kvinnorna sjunger från sin högsta rad. För första gången ser nämndemännen dem bakom sig, blir rädda de med. Även Vaktmästarfrun och Elin har nu anslutit. Kjellinus och Psilander på golvet hukar sig. Kören och soloinsatserna är kraftfulla, höga.)

Damkören

Det finns så många sanningar,
hur många som helst
att välja mellan.
Tonfall och nyanser,
tusen skiftningar i allt.
Ni ser bistra ut.
Era ansikten är mörka!

Lisbeta

Ni tystade mig
med er svarta sanning,

jag vände mitt ansikte mot jorden
och såg rädslor gro,

Damkören

(Lisbeta fortsätter i första person med "jag" och "min/mitt")

Vi/jag såg avstånd spira
men nu är det
vår/min värld som ska födas här.
Vi/jag vänder våra/mitt ansikten/ansikte mot jorden.

Kropp.

Eld.

Regn.

Er svarta sanning – den sticker stjärnorna hål på.
Vi faller som regn över era rågåkrar och humleland!

Min kropp.

Min eld.

Regn.

Psilander och Kjellinus har blivit dömda av nämnden och kvinnorna. Djävulen kommer in till dem med sitt dragspel och tar dem i hand. De bockar, går. Djävulen står kvar, vrider på skathuvudet mot publiken. Samtidigt gör dirigenten detsamma, och visar sin svarta näbb.

BLACK